

Yhteenveto: festivaalien oman tulonhankinnan ja kasvun vuodet 1993-1999

Festivaalit muodostavat keskeisen ja laajalle levinneen osan suomalaista kulttuuritarjontaa. Festivaalit toimivat monipuolisin taloudellisin yhteyksin järjestöelämään, julkishallintoon ja yritysmaailmaan sekä ei-rahalliseen talouteen. Useat aineiston festivaalit harjoittavat myös taloudellisesti merkittävää toimintaa. Festivaalien joustava organisaatio-rakenne lisää festivaalien mahdollisuuksia hankkia tuloja eri lähteistä, mutta toisaalta tulonlähteet säilyvät usein vakiintumattomina, ja festivaalit ovat alttiita suhdannevaihteluille.

Aineiston muodostavat Finland Festivals ry:n jäsenfestivaalit, jotka ovat kertoneet taloustietojaan vuosilta 1993, 1994, 1996 ja 1999. Vastaajia oli enimmillään 40 vuonna 1993 ja vähimmillään 28 vuonna 1996. Aineisto kattaa vuosittain 51-71 % kunkin vuoden FF:n jäsenistä. Aineiston festivaalit saivat huomattavan määrän sponsorirahaa ja julkista tukea. Vuoden 1996 aineistoon sisältyi keskimääräistä useampia kookkaita festivaaleja ja useampia suurten julkisten tukien saajia. Vuonna 1999 kyselyyn vastasi hieman useampia suuria sponsorirahan kuin suuria julkisen tuen saajia ja aineistossa tapahtui myös eriytymistä tulonlähteiden mukaan. Vuoden 1999 kyselyn vastaajat kertoivat sen vuoden talouden lisäksi ei-rahallisesta taloudesta ja 1990-luvun kehityksestä.

Lukujen tulkinnessa on huomioitava, että festivaalien vuosittainen määrä on melko pieni, osa festivaaleista on vuosittain eri festivaaleja ja festivaalien skaalaerot ovat suuria. Kuitenkin festivaalit edustavat yli puolta kunkin vuoden FF:n jäsenistöstä, ja aineistoon sisältyy kultakin vuodelta sekä usean kokoluokan festivaaleja että eri tulonlähteistä tuloja saavia festivaaleja. Vastaajilla on luultavasti edustavuutta FF:n jäsenistössä. Festivaalien talouden kehitys vaikuttaa pääpiirteissään melko yhdensuuntaiselta. Festivaalien talouden kehityksessä ilmenee taloussuhdanteiden ja kulttuurisektorin kehityksen piirteitä. Festivaalien kustannusrakenteet ja menolähteet ovat tuloihin verrattuna lähempänä toisiaan, ja kustannusosuudet muuttuvat ja kehittyvät tuloihin verrattuna miedommin ja vähemmän yhdenmukaisesti. Keskimääräiset tulo- ja kustannusrakenteet eroavat festivaalien koon mukaan. Festivaalikohtaiset kustannusrakenteen erot ovat melko suuria. Keskimääräiset kustannusrakenteet eivät eroa paljonkaan festivaalien koon mukaan. Kustannusrakenteiden kehitys ei myös ole ollut voimakasta eikä yhdensuuntaista markkinointikustannusten keskiarvon kasvua lukuun ottamatta.

Jakson 1993-1999 aikana aineistoon kuuluvien festivaalien julkinen tuki näyttää alentuneen lievästi samalla kun yksityiset tulot ovat kasvaneet voimakkaasti ja kustannukset ovat kasvaneet hieman tuloja hitaammin etenkin vuodesta 1996 lähtien. Festivaalien keskimääräiset ohjelmakustannukset kasvoivat vuoteen 1996 saakka tulojen kasvun myötä, minkä jälkeen ne ovat jääneet jälkeen tulojen kasvusta. Vuodesta 1996 lähtien festivaalit ovat keskimäärin olleet ylijäämäisiä. Kustannukset kasvavat etenkin vuodesta 1996 lähtien tuloja hitaammin.

Jakson 1993-1999 alkaessa festivaalit kärsivät lamasta sekä kulttuurin sponsoroinnin että lievemmin julkisen tuen vähenemisen myötä. Myös festivaalien kohtaama kulutuskysyntä jäi seuraaviin vuosiin nähden alimmilleen vuonna 1993, ja vastaajien vuoden 1993 suurimmat ylijäämät jäivät poikkeuksellisen mataliksi. Vuodesta 1993 vuoteen 1999 saakka festivaalien taloudet ovat keskimäärin kohentuneet vuosi vuodelta, ja samalla useat festivaalit ovat laajentuneet tuloiltaan moninkertaisiksi. Jakson kuluessa festivaalien keskimääräiset kokonaistulot ovat kasvaneet vuoden 1999 hinnoin keskimäärin 10 % ja 250 000 markkaa vuotta kohden samalla, kun keskimääräiset kokonaiskustannukset ovat kasvaneet vuoden 1999 hinnoin 8 % ja 187 000 markkaa vuotta kohden. Festivaalien yksityiset tulot kasvoivat erityisen voimakkaasti. Kuuden vuoden ajalla yksityiset tulot kasvoivat vuoden 1999 hinnoin keskimäärin 252 000 mk ja 17 % vuotta kohden. Vuonna 1999 aineistoon lukeutui 14 tuloiltaan miljoonan alittavaa festivaalia, 14 tuloiltaan 1-5 miljoonan festivaalia ja viisi festivaalia, joiden tulot ylsivät kahdeksasta yli 30 miljoonaan markkaan. Kaiken kokosiin festivaaleihin kuului voimakkaasti yksityisiä tulojaan kasvattaneita

festivaaleja, mutta keskisuuret ja kookkaat festivaalit kasvoivat keskimäärin markkamääräisesti voimakkaimmin. Festivaalien keskimääräiset tulot ovat kasvaneet vuoden 1999 neljään mmk:aan.

Puolet vastaajista sai vuonna 1999 enintään 1,1 mmk:n tuloja. Tuloerot kaventuivat hieman vuosista 1993 ja 1994 vuoteen 1996 ja kasvoivat lievästi vuoteen 1999. Vuonna 1999 pienimpien festivaalien tulot muodostivat sadasosan suurempien tuloista. 1990-luvun loppua kohden vastaajien tulonlähteet näyttäisivät eriytyneen niin, että vuonna 1999 aineistoon sisältyi ensi kertaa useita joko vain julkista tukea tai vain sponsorirahaa saaneita festivaaleja. Kysyttäessä opetusministeriön tukea hakemattomilta festivaaleilta syytä avustusten hakemattomuuteen, festivaalit vastasivat hakeneensa turhaan aiempina vuosina tai etteivät usko saavansa tukea. Kysyttäessä tilanteen muutosta tukea hakemattomiin vuosiin verrattuna festivaalit kertoivat laajentuneensa, tilanteensa parantuneen, saaneensa kunnalta tappiotakuun, tai saaneensa opetusministeriön tukea varmempia tuloja ja pienentäneensä samalla tapahtuman budjettia.

Oman tulonhankinnan kasvun myötä julkiset tuet muodostivat vuonna 1999 keskimäärin enää neljäsosan festivaalien tuloista. Lähes puolet tuloista muodostui lipputuloista. Sponsoriraha ja muu myynti muodostivat yhdessä miltei kolmanneksen festivaalien tuloista. Jakson kuluessa lipputulot kasvoivat keskimäärin markkamääräisesti yhtä paljon kuin sponsoriraha ja muu myynti yhteensä. Kuitenkin sponsoriraha ja muu myynti kasvoivat matalammasta lähtötasostaan johtuen keskimäärin prosentuaalisesti lipputulosten kasvua nopeammin. Suuret sponsorirahat kasaantuivat etenkin vuosina 1996 ja 1999 harvoille festivaaleille, ja yksityiset tulot ja niistä etenkin sponsoriraha kasvattivat festivaalien tuloeroja. Muun myynnin ja lipputulosten jakaumien epätasaisuudet kasvoivat vuoden 1994 jälkeen.

Vuonna 1999 enää alle puolet festivaaleista sai yli puolet tuloistaan julkiselta sektorilta. Festivaalikohtaiset erot ovat kuitenkin suuria, ja etenkin pienimpiin festivaaleihin kuuluu festivaaleja, jotka saavat yli puolet tuloistaan julkisina tukina. Noususuhdanteesta huolimatta julkisesta tuesta riippuvaisten festivaalien tuki on saattanut laskea kustannustasoa nopeammin etenkin, jos festivaali on samalla menettänyt julkishallinnon ennen tarjoamia ei-rahallisia panoksia: ilmaistiloja ja henkilöstöä.

Festivaalien keskimääräinen julkinen tuki aleni vuoden 1999 hintaisena kuudella tuhannella markalla ja prosentilla vuotta kohden jakson 1993-1999 kuluessa. Vuonna 1999 festivaalit saivat keskimäärin lähes miljoonan julkisia tukia. Puolet festivaaleista sai enintään noin puolen miljoonan markan julkisen tuen. Julkisista tuista yleisimpänä ja merkittävimpanä oli kuntien tuki, joka muodosti vuonna 1999 yksin keskimäärin 15 % tuloista. Kunnan tuen myötä julkiset tuet nousivat yksityisiä tuloja lievemmin vuodesta 1993 vuoteen 1996 ja laskivat jälleen vuonna 1999. Useimpien festivaalein valtion tuet vähenivät yhdensuuntaisesti vuodesta 1993 vuoteen 1999. Vuonna 1999 valtion tuet muodostivat keskimäärin enää 7 % festivaalien tuloista. Valtion tuet koostuivat miltei kokonaan opetusministeriön festivaaleille suuntaamasta tuesta. Muista julkisista tuista yleisimmin festivaalit saavat tukea säätiöiltä ja keskimäärin suurimpia tukia EU:lta.

Festivaalien kustannuskehitykseen vaikuttaa käytettävissä olevien tulojen ja yleisen kustannuskehityksen lisäksi myös festivaalin mahdollisuus hyödyntää ei-rahallisia panoksia. Koska julkiset tuet ovat alentuneet lievästi ja ei-rahallisten panosten myöntäminen saattaa muuttua, osa julkisista tuista riippuvaisista festivaaleista voi kärsiä kielteisestä tulo- ja kustannuskehityksestä. Varainsiirtojen jälkeen tappiollisia ja voitollisia festivaaleja oli vuonna 1999 yhtä monta. Julkisen tuen saajat ovat tappiollisia hieman sponsorirahan saajia useammin. Tämä voi johtua toisaalta erilaista tulosta suosivista rahoituskäytännöistä ja toisaalta siitä, että julkiset tuet eivät ole kasvaneet ja useiden festivaalien saamat julkiset tuet ovat alentuneet ehkä yleisen kustannustason laskua voimakkaamminkin.

Julkinen tuki näyttäisi vaihtelevan suhdanteiden mukana yksityistä rahoitusta lievemmin. Kuitenkin festivaalien julkiset tuet saattavat harkinnanvaraisuutensa vuoksi olla suhdanneherkkiä useisiin muihin julkisiin tukiin verrattuna. Etenkin laskusuhdanteessa julkinen tuki näyttäisi silti turvaavan festivaalien toimintaa. Lama-aikaan vuonna 1993 keskimäärin 43 %

festivaalien tuloista muodostui julkisesta tuesta. Kokonaisuudessaan julkinen tuki tasoitti lievästi festivaalien tuloja. Julkisen tuen jakaumat tasoittuivat vuodesta 1993 vuoteen 1996. Vuonna 1999 julkisen tuen tuloja tasoittava vaikutus väheni lievästi.

Festivaaleista miltei jokainen kertoi hyödyntäneensä vuonna 1999 ei-rahallisia panoksia, kuten vapaaehtoisia, muiden organisaatioiden palkkaamaa henkilöstöä ja lahjoittamia tiloja, sekä partneri- ja markkinointiyhteistyötä. Yli kolme neljästä festivaalista hyödyntää vapaaehtoisia ja 85 % joko vapaaehtoisia tai muiden palkkaamaa henkilöstöä. 55 % vuoden 1999 vastaajista kertoi partneri- ja markkinointiyhteistyöstä. Keskimäärin ko. kysymykseen vastanneet festivaalit arvioivat partneri- ja markkinointiyhteistyön arvoksi 334 000 markkaa ja muiden palkkaaman henkilöstön arvoksi keskimäärin 196 000 markkaa. Tila-alennuksia vastaajat saivat keskimäärin 30 000 markan arvosta. Ei-rahallisen panosten määrä ja hyödyntämistavat saattavat vaihdella huomattavasti festivaalien kesken.

Festivaalien keskimääräinen tulo- ja kustannuskehitys eroavat 1990-luvun loppua kohden. Festivaalien keskimääräiset kustannukset kasvoivat vuodesta 1993 vuoteen 1994 lähes tulojen verran. Tämän jälkeen kustannusten kasvu hidastui tulojen kasvuun verrattuna, ja festivaalit pääsivät keskimäärin lievästi positiiviseen tulokseen. Festivaalien kustannuskehitys on ollut myönteistä, jos se ei ole voimakkaan vastakkaisuuntaista yleisten indeksien mukaiseen kustannuskehitykseen. Jakson ajan kustannukset ovat indeksien mukaan keskimäärin laskeneet samalla, kun kulttuuri- ja vapaa-aikahyödykkeiden hinnat ovat indeksin mukaan kasvaneet.

Festivaalien kustannuksista keskimäärin noin puolet kului ohjelmaan. Ohjelmakustannusten kasvu muodosti noin puolet festivaalien keskimääräisestä kustannusten kasvusta. Ohjelmakustannukset saattavat muuttua yleisistä kustannusindekseistä poikkeavalla tavalla. Festivaalien tulotaso saattoi olla vuosina 1993 ja 1994 vielä niin matalalla, että suinkin liikenevät rahat käytettiin ohjelman pyörittämiseen ja lisäämiseen. Ohjelmakustannukset kasvoivat keskimäärin tulojen kasvun verran vuodesta 1993 vuoteen 1994. Vuoden 1994 jälkeen festivaalien keskimääräiset tulot kasvoivat yksityisten tulojen kasvun myötä edelleen voimakkaasti, mutta festivaalit eivät kustannuksista päätellen laajentaneet toimintaansa enää tulojen kasvua vastaavalla tavalla. Keskimääräiset ohjelmakustannukset kasvoivat hieman tulojen kasvua lievemmin vuoteen 1996, ja alenivat vuoden 1999 hinnoin keskimäärin 3 % vuosina 1996-1999. Ohjelmakustannuksien laskuun saattaa vaikuttaa myös FF:n jäsenistön lievä muuttuminen ja vuoden 1999 vastaajien tulo- ja menorakenne. Vuodesta 1993 vuoteen 1999 ohjelmakustannukset kasvoivat vuoden 1999 hinnoin keskimäärin 7 % ja 93 000 mk vuodessa.

Enimmillään festivaali käytti kustannuksistaan ohjelmaan 84 % vuonna 1999. Festivaalien taiteilijakustannukset nousevat markkamääräisesti tulojen kasvaessa, mutta taiteilijakustannukset eivät nouse poikkeuksetta julkisen tuen tai sponsorirahan määrän mukaan. Sponsorirahaa saavat festivaalit saavat keskimääräistä suurempia tuloja ja käyttävät keskimäärin enemmän rahaa myös ohjelmistoon, vaikka kaikkein kookkaimmat festivaalit käyttävät keskimäärin prosentuaalisesti niukasti pienemmän osuuden ohjelmistoon. Ulkomaiset taiteilijakustannukset kasaantuivat voimakkaasti osalle festivaaleista. Vuoden 1999 taiteilijakustannuksista keskimäärin 41 % käytettiin ulkomaisiin taiteilijoihin, joiden osuus taiteilijakustannuksista vaihteli festivaalikohtaisesti 3-100 %:iin.

Noin kolmannes vuoden 1999 kustannuksista kului henkilöstöön, hallintoon ja muihin kustannuksiin. Vuodesta 1996 lähtien festivaalien tulos kääntyi keskimäärin positiiviseksi ja festivaalit lisäsivät myös henkilöstö- hallinto- ja muita kustannuksiaan.

Markkinointiin kului vuonna 1999 keskimäärin 17 % kustannuksista. Ainoana kustannuseristä keskimääräiset markkinointikustannukset kasvoivat yhdenmukaisesti vuodesta 1993 vuoteen 1999. Markkinointikustannuksiaan kasvattivat erityisen voimakkaasti tuloiltaan yli kahdeksan miljoonan markan festivaalit, joiden markkinointikustannusten osuus kasvoi 18 %:iin tuloista vuoteen 1999 mennessä. Useat voimakkaasti markkinointia kasvattaneet festivaalit saivat myös sponsorirahansa ja yksityiset tulonsa kasvamaan. Tulojen kasvaessa osa festivaaleista

laajentaa toimintaansa, ja viimein osa suurehkoista festivaaleista alkaa kerätä voittoa. Festivaalin tuotannon riskisyyden vuoksi suurikaan koko ei kuitenkaan takaa hyvää tulosta, mutta sama festivaali näyttäisi kohtaavan harvoin useita poikkeuksellisen huonoja vuosia.

Festivaalien tulorakenne ja sen muutos ovat vaikuttaneet voimakkaasti festivaalien toimintaan. Kyselyihin vastanneiden FF:n jäsenten toiminta on laajentunut voimakkaasti vuodesta 1993 vuoteen 1999, mutta laajentumisen määrä ei ole suoraan nähtävissä tulojen tai kustannusten kasvusta. Festivaalien kasvu kertoo toisaalta lievästä kulttuurihyödykkeiden hintatason noususta, toisaalta festivaalien toiminnan voimakkaasta noususta ja osittain useiden festivaalin kannattavuuden parantumisesta.